

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра прикладної економіки та підприємництва

Опорний конспект лекцій та методичні вказівки
до самостійного опанування дисципліни
«Економіка»
для студентів спеціальності 184 Гірництво

Дніпро
2017

Опорний конспект лекцій та методичні вказівки до самостійного опанування дисципліни «Економіка» для студентів спеціальності 184 Гірництво/ Упоряд.: В.А Шаповал, Горпинич О.В. – Д.: НГУ, 2017. – 41 с.

Упорядник:

В.А. Шаповал, доцент, канд. екон. наук.

О.В. Горпинич, доцент

Затверджено на засіданні кафедри прикладної економіки та підприємництва (№1 від 30 серпня 2017 р.).

Завідувач кафедри прикладної економіки та підприємництва

«30» серпня 2017 року _____ (проф. Вагонова О.Г.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

Стор.

1. Зміст дисципліни та цілі лекційних модулів.....	
2. Рекомендована література.....	
3. Цілі вивчення тем, опорний конспект лекцій та запитання для перевірки знань.....	
<i>Тема 1.</i> Підприємство в ринковій економіці	
<i>Тема 2.</i> Основні засоби підприємства.	
<i>Тема 3.</i> Оборотні фонди підприємства.	
<i>Тема 4.</i> Промислово-виробничий персонал підприємства та продуктивність праці.	
<i>Тема 5.</i> Оплата праці на підприємстві.	
<i>Тема 6.</i> Витрати виробництва та собівартість продукції підприємства	
<i>Тема 7.</i> Результати виробничо-господарської діяльності підприємства	
4. Додаткова література для поглибленого вивчення дисципліни (за лекційними модулями)	

1. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЦІЛІ НАВЧАЛЬНИХ МОДУЛІВ

Мета: формування цілісної системи знань стосовно економіки гірничого підприємства.

Предмет: методичні засади формування економічного механізму підприємства.

Основні завдання дисципліни: вивчення теоретичних засад управління економічними процесами на підприємстві, методів ресурсного забезпечення діяльності підприємства; набуття навичок розрахунку основних техніко-економічних показників підприємства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- принципи діяльності гірничого підприємства як економічного суб'єкта та пояснювати вплив зовнішнього середовища на формування економічних процесів на підприємстві;
- економічну сутність основних фондів виробництва та пояснювати їх вплив на формування результатів діяльності гірничого підприємства;
- економічну сутність оборотних фондів виробництва та пояснювати їх вплив на формування результатів діяльності гірничого підприємства;
- принципи формування персоналу підприємства та забезпечення високої продуктивності праці різних категорій персоналу;
- форми оплати труда та розраховувати заробітну плату при застосуванні різних систем оплати;
- види економічних витрат за містом їх формування та розраховувати собівартість продукції;
- основні показники результатів виробничо-господарської діяльності та розробляти напрямки її покращення.

вміти:

- розраховувати структуру та показники руху основних фондів підприємства;
- розраховувати види вартості основних фондів та показники ефективності їх використання;
- розраховувати амортизаційні відрахування по основним фондам;
- визначати структуру та розраховувати ефективність використання оборотних фондів;
- розраховувати витрати на сировину, допоміжні матеріали та електроенергію, що споживає технологічне обладнання;
- розраховувати чисельність персоналу та фонд оплати труда та рівень продуктивності праці персоналу;
- розраховувати економічні витрати на виробництво продукції;
- розраховувати основні показники результатів промислово-виробничої діяльності підприємства.

Програма навчальної дисципліни

Підприємство в ринковій економіці. Основні суб'єкти та принципи господарської діяльності в ринковій економіці. Види підприємств та їх об'єднання. Особливості функціонування підприємства. Стратегія підприємства як відкритої системи. Основні ризики підприємства.

Основні засоби підприємства. Економічна сутність, систематизація та структура

основних засобів. Організація обліку та оцінка основних засобів. Показники ефективності використання основних засобів. Види зносу основних виробничих засобів. Амортизація. Методи нарахування амортизаційних відрахувань.

Оборотні фонди підприємства. Призначення, склад, класифікація, структура оборотних фондів. Джерела формування та поповнення оборотних фондів. Кругообіг, стадії кругообігу оборотних фондів. Нормування оборотних коштів. Показники ефективності використання оборотних засобів, шляхи покращення використання оборотних фондів.

Промислово-виробничий персонал підприємства та продуктивність праці. Сутність, склад та структура персоналу. Якісно-кількісне планування персоналу. Продуктивність праці робітника, шляхи її підвищення.

Оплата праці на підприємстві. Економічний зміст заробітної плати та принципи її формування. Склад та структура заробітної плати. Форми та системи оплати праці.

Витрати виробництва та собівартість продукції підприємства. Сутність економічних витрат, види собівартості продукції. Склад собівартості продукції. Чинники впливу на рівень собівартості продукції та напрямки зниження витрат підприємства.

Результати виробничо-господарської діяльності підприємства. Вартісна оцінка продукції підприємства. Економічний склад прибутку, джерела його формування. Основні напрямки використання прибутку. Рентабельність виробництва та продукції. Шляхи підвищення рентабельності виробництва.

2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Солодовник, Л.М. Економіка виробничого підприємства: навчальний посібник [Текст] / Л.М. Солодовник, П.І. Пономаренко. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2004. – 285 с.
2. Бойко В.В. Экономика предприятий Украины: Учеб.пособие – 3-е изд. перераб. и доп. – Днепропетровск: Национальный горный университет, 2005. – 552 с.
3. Примак, Т.О. Економіка підприємства: навчальний посібник [Текст] / Т.О. Примак.– К.: Вікар, 2002. – 176 с.
4. П.М. Должиков, Н.М. Величко, А.П. Должикова. Основи економіки і управління гірничим підприємством: Навчальний посібник. - Донецьк: «Норд-прес». - 200 с., 2009
5. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2002. – 480 с.
6. Мочерний С. В., Устенко О. А., Чеботар С. І. Основи підприємницької діяльності: Посібник. – К.: Академія, 2002. – 280 с.
7. Петровивич Й. М. Економіка підприємства: Підручник. – Львів: "Магнолія плюс", видавець В. М. Піча. – 2004. – 680 с.
8. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: Підручник: Видання друге, перероблене і доповнене. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с., іл.

Допоміжна

9. Темченко О.А. Оцінка діяльності гірничорудних підприємств при формуванні їх конкурентних позицій з урахуванням ризиків / Економічний часопис-XXI (2015), 3-4(1), 80-83. – Режим доступу: http://soskin.info/userfiles/file/2015/3-4_1_2015/Temchenko.pdf.
10. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2001. — 460 с., іл.
11. Економіка підприємства: структурно-логічний навчальний посібник [Текст] / під ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 457 с.
12. Грещак, М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни [Текст] / М.Г. Грещак, О.М. Гребешкова. – К.: КНЕУ, 2001. – 103 с.

Інформаційні ресурси

- матеріали Державного комітету статистики України (www.ukrstat.gov.ua), в тому числі його регіональних відділень;
- ресурси Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського (www.nbuv.gov.ua);
- інформаційні та звітні дані акціонерних товариств, представлені на сайті www.smida.gov.ua;
- навчальні посібники, довідники бібліотеки ДВНЗ "НГУ".

3. ЦІЛІ ВИВЧЕННЯ ТЕМ, ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ ТА ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

Тема 1. ПІДПРИЄМСТВО В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ ГІРНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

- 1.1. Основні суб'єкти та принципи господарської діяльності в ринковій економіці.
- 1.2. Види підприємств та їх об'єднання.
- 1.3. Особливості функціонування підприємства.
- 1.4. Стратегія підприємства як відкритої системи.
- 1.4. Основні ризики підприємства.

Основна та похідні компетентності (дидактичні цілі):

основна компетентність:	похідні компетентності:
визначати принципи діяльності гірничого підприємства як суб'єкта господарювання та пояснювати вплив зовнішнього середовища на формування економічних результатів підприємства.	<ul style="list-style-type: none"> – розуміти сутність господарської та підприємницької діяльності; – тлумачити принципи господарської та підприємницької діяльності; – відокремлювати різні види підприємств та їх об'єднань; – розуміти специфічні характеристики гірничого підприємства та їх вплив на економічні результати діяльності підприємства; – пояснювати механізм функціонування підприємства як відкритої економічної системи; – розуміти основні елементи стратегії та складові стратегічного планування розвитку підприємства; – пояснювати сутність ризиків в діяльності гірничого підприємства.

Перелік термінів та словосполучень лекційного модуля

Асоціація, вид підприємства, гірничча (гірничодобувна промисловість), гірниче підприємство, головна економічна мета діяльності підприємства, господарська діяльність, господарські організації, елементи внутрішнього середовища підприємства, загальні принципи господарювання та підприємництва, консорціум, концерн, корпорація, механізм функціонування підприємства, стратегії гірничодобувного підприємства, об'єднання підприємств, основні елементи стратегії підприємства, основні ознаки підприємства, підприємництво, підприємство, підприємство як відкрита динамічна система, ризики, ринкова економіка, специфічні характеристики гірничого підприємства, стратегія підприємства, суб'єкти господарювання, управління ризиками, чинники зовнішнього середовища підприємств.

1. Сутність господарської діяльності підприємств полягає в виготовленні та реалізації продукції, виконанні робіт чи наданні послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Особливість підприємницької діяльності обумовлена орієнтацією суб'єктів господарювання на отримання прибутку.

2. Видове різноманіття підприємств визначає особливості: державної реєстрації підприємства; утворення статутного капіталу підприємства; розподілу ключових повноважень власників, їх зобов'язань та відповідальності перед іншими суб'єктами; реорганізації та ліквідації підприємства тощо.

3. Для підвищення внутрішньої ефективності, посилення ринкових позицій, спільного захисту інтересів підприємство має можливість узгоджувати бізнес інтереси шляхом входження (заснування) формальних об'єднань підприємств з різним рівнем централізації повноважень спільному керівному органу (зокрема, йдеться про асоціації, консорціуми, концерни тощо).

4. Особливість гірничого підприємства визначається тим, що воно, як цілісний технічно та організаційно відокремлений майновий комплекс засобів і ресурсів для видобутку корисних копалин, будівництва та експлуатації об'єктів із застосуванням гірничих технологій. Для ведення виробничої діяльності гірниче підприємство має отримати: спеціальний дозвіл на користування надрами (ліцензію); акт про надання гірничого відводу; технічний проект; геологічну та маркшейдерську, обліково-контрольну документацію тощо.

5. Серед специфічних чинників гірничого підприємства, які впливають на економічні показники його діяльності визначимо: залежність характеру виробничого процесу та умов його здійснення від гірничо-геологічних і природних факторів; завчасне і надалі безперервне вкладення значних інвестицій на підготовчі роботи для забезпечення фронту видобувної діяльності; складність планування, організації, управління виробництвом через безперервне переміщення робочих місць (розкривних, видобувних вибоїв, перевантажувальних пунктів і транспортних комунікацій); жорсткий взаємозв'язок окремих частин виробничого процесу (видобування, вентиляція, транспортування, збагачення); значна матеріаломісткість, фондомісткість, трудомісткість гірничого виробництва, зокрема з поглибленням горизонту ведення робіт; складні, важкі умови виробництва і праці.

6. Будь-яке підприємство незалежно від організаційно-правової форми, форми власності, галузевої належності є відкритою, адаптованою, динамічною соціально-економічною системою. Всі елементи зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства пов'язані між собою та по-різному впливають на підприємство (сприяють або стримують розвиток бізнесу). Отже, бізнес підприємства має постійно критично оцінюватись та трансформуватись з позицій його значущості в майбутній періодах для зацікавлених сторін (насамперед, власників, споживачів).

7. Стратегія підприємства означає спосіб досягнення підприємством стратегічних цілей, які визначають бажані якісні зміни. Стратегія бізнесу розкриває сутність способу отримання прибутку, першочергово це визначення виду продукції та ринку збуту. Стратегічне планування гірничодобувного підприємства має здійснюватися за такими напрямками: обґрунтування можливості розширення мінерально-сировинної бази; використання нових технологій для видобутку і комплексної переробки корисних копалин; можливість вдосконалення існуючої техніки і технології; можливість поліпшення якості видобутого сировини і товарної продукції. Прибутковість поточної діяльності віддзеркалює актуальність стратегічних цілей, стратегій та організаційних умов здійснення планових завдань.

8. Ризик є невід'ємною складовою функціонування будь-якого підприємства та віддзеркалює загрози додаткових витрат та/або неотримання прибутку. До головних ризиків гірничих підприємств можна віднести: погіршення гірничо-геологічних умов та характеристик запасів мінеральної сировини; підвищення вартості енергетичних ресурсів, які купують; коливання попиту на мінеральну сировину на світовому ринку та обмежений попит на внутрішньому ринку; постійні зміни законодавства щодо регулювання бізнесу (податки, екологічні платежі, процедури отримання дозволів та земельного відводу тощо).

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність ринкової економіки як середовища функціонування суб'єктів господарювання.
2. Поясніть відмінності між господарською та підприємницькою діяльністю.
3. Поясніть загальні принципи господарювання та підприємництва в Україні.
4. Розкрийте видове різноманіття підприємств за різними ознаками.
5. Поясніть відмінності між основними організаційно-правовими формами об'єднань підприємств.
6. Що представляє собою гірниче підприємство як суб'єкт економічної діяльності.
7. Поясніть специфічні характеристики гірничого підприємства.
8. Розкрийте механізм функціонування підприємства як відкритої системи.
9. Поясніть зміст та значущість стратегічного планування для підприємства.
10. Наведіть основні види ризиків, які мають місце в діяльності підприємства. Які ризики характерні для гірничого підприємства?

Тема 2. ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПІДПРИЄМСТВА

- 2.1. Економічна сутність, систематизація та структура основних засобів.
- 2.2. Організація обліку та оцінка основних засобів.
- 2.3. Показники ефективності використання основних засобів.
- 2.4. Види зносу основних виробничих засобів. Амортизація.
Методи нарахування амортизаційних відрахувань.

Основна та похідні компетентності (дидактичні цілі):

<i>основна компетентність:</i>	<i>похідні компетентності:</i>
позначати економічну сутність основних фондів виробництва та пояснювати їх вплив на формування результатів діяльності підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – позначати економічну сутність основних засобів виробництва та знати можливу їх систематизацію; – пояснювати види структур основних фондів; – позначати форми організації обліку основних засобів виробництва; – розраховувати види вартості основних засобів; – позначати та розраховувати показники ефективності використання основних фондів; – планувати та пояснювати шляхи поліпшення використання основних виробничих фондів; – позначати види зносу основних виробничих засобів; – пояснювати необхідність застосування амортизації основних засобів; – розраховувати амортизаційні відрахування при існуючих методах визначення амортизації основних засобів виробництва; – позначати основні виробничі фактори, що впливають на ступінь зносу основних засобів; – пояснювати форми відтворювання основних виробничих засобів.

Перелік термінів та словосполучень лекційного модуля

Амортизаційні відрахування, амортизація, відновлювана вартість основних засобів, залишкова вартість, знос, коефіцієнт екстенсивного завантаження устаткування, коефіцієнт інтенсивного завантаження, матеріальні активи, методи амортизації основних засобів, мінімально допустимий строк корисного використання основних засобів, моральний знос, облік основних засобів, норма амортизації, основні засоби підприємства, первісна вартість, рентабельність основних засобів, структура основних засобів, фізичний знос, фондовіддача основних засобів, фондомісткість продукції, фондоозброєність праці.

1. Основні засоби підприємства, як вартісні матеріальні активи довгострокового використання у виробничо-комерційних циклах підприємства, є засобами праці, завдяки яким перетворюється предмет праці, та матеріальними цінностями, які утворюють умови праці на підприємстві (виробнича інфраструктура).

2. Економічна сутність основних засобів виробництва полягає в тому, що основні засоби, цілеспрямовано утворені за рахунок відповідних інвестицій, дозволяють підприємству виробляти продукцію, яка, маючи власну вартість, реалізується на ринку та забезпечує підприємству прибуток.

3. Основні засоби не однорідними, враховуючи їх вид, потужність, особливості використання на інші ознаки. Структурування основних засобів надає можливість

зрозуміти специфіку забезпечення господарських процесів матеріальними активами в аспекті розподілу капіталовкладень, стану процесу відшкодування вартості та відновлення основних засобів.

4. Облік в натуральній формі передбачає інвентаризацію основних засобів під час якої перевіряється і документально підтверджується наявність, стан й оцінка основних засобів. Облік в грошовій формі потрібен для планування відтворення, визначення амортизації як елемента собівартості, визначення рентабельності виробництва, руху основних фондів, їх зносу. Облік в грошовій формі передбачає розрахунок та аналіз облікових видів вартості основних засобів: первісна, залишкова, відновлювальна, середньорічна, ліквідаційна.

5. Для оцінки ефективності використання основних засобів використовують різні показники, зокрема часткові та загальні. До часткових показників віднесені: коефіцієнт екстенсивного завантаження, коефіцієнт інтенсивного завантаження, інтегральний коефіцієнт завантаження. До загальних показників ефективності використання ОЗ відносять: фондівіддачу основних засобів; фондоємність продукції; фондоозброєність праці; рентабельність основних засобів.

6. На підставі аналізу результатів обліку та оцінки ефективності використання основних засобів визначаються шляхи підвищення зазначеної ефективності: техніко-технологічні, організаційні та економічні. Основні рекомендації з цього питання передбачають: модернізацію або заміну застарілого обладнання; створення та впровадження інноваційної техніки; матеріальне і моральне стимулювання персоналу щодо підвищення якості обслуговування об'єктів основних засобів.

7. Фізичний знос - процес зміни натурально-речового властивості основних фондів, коли в результаті природно-виробничих факторів відбувається технічне зношення деталей і машин, деформація конструкцій, корозія металу, тобто настає непридатність до використання. Моральний знос основних засобів – передчасне (до закінчення строку фізичної служби) знецінення основних фондів, викликане: здешевленням відтворення основних фондів; появою більш продуктивних засобів праці.

8. Зношування основних засобів призводить до необхідності відраховувати від їх вартості певні грошові суми на відтворення основних засобів. Це здійснюється в процесі амортизації. Для цього використовують різні методи амортизації, які мають відмінності в темпі відшкодування вартості основних засобів.

9. Оскільки цілі підприємства та його ринкові можливості змінюються у часі, то відтворення основних виробничих засобів може бути декількох форм: просте відтворення або реновація (підтримка поточного обсягу виробничої потужності); звужене відтворення (зменшення виробничої потужності); розширене відтворення (збільшення виробничих потужностей віддзеркалює наявність оптимістичних очікувань щодо бізнесу).

Запитання для самоконтролю

1. Поясніть економічну сутність основних засобів підприємства.
2. Поясніть види структур основних засобів. Яку інформацію надає таке структурування?
3. Поясніть форми організації обліку основних засобів на підприємстві. Яким чином використовуються отримані результати обліку?
4. Що розуміють під зносом основних виробничих засобів. Які рішення та в яких випадках мають прийматись керівництвом щодо основних засобів.
5. Поясніть фактори, що впливають на ступінь зносу основних засобів.
6. Поясніть цілі амортизації основних засобів.
7. Поясніть відмінності методів амортизації основних засобів.

8. Поясніть показники ефективності використання основного технологічного устаткування та шляхи поліпшення цих показників.

9. Поясніть узагальнюючі показники ефективності використання основних виробничих засобів та шляхи поліпшення цих показників.

Тема 3. **ОБОРОТНІ ФОНДИ ПІДПРИЄМСТВА**

- 3.1. Призначення, склад, класифікація, структура оборотних фондів.
- 3.2. Джерела формування та поповнення оборотних фондів.
- 3.3. Кругообіг, стадії кругообігу оборотних фондів.
- 3.4. Нормування оборотних коштів.
- 3.5. Показники ефективності використання оборотних засобів, шляхи покращення використання оборотних фондів.

Основна та похідні компетентності (дидактичні цілі):

основна компетентність:	похідні компетентності:
позначати економічну сутність оборотних фондів виробництва та пояснювати їх вплив на формування результатів діяльності гірничого підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – позначати склад оборотних фондів; – здійснювати систематизацію оборотних фондів підприємства; – пояснювати сутність джерел формування та поповнення оборотних фондів; – графічно позначати кругообіг оборотних фондів та пояснювати сутність його стадій; – пояснювати сутність процесу нормування оборотних фондів; – позначати показники ефективності використання оборотних фондів; – розраховувати показники ефективності використання оборотних фондів підприємства; – розробити та оцінювати напрями покращення використання оборотних фондів; – порівнювати між собою головні признаки основних та оборотних засобів виробництва підприємства.

Перелік термінів та словосполучень лекційного модуля

Вивільнення оборотних коштів, витрати майбутніх періодів, власні кошти, джерела оборотних фондів підприємства, стадії кругообігу оборотних фондів, залучені кошти, коефіцієнт завантаження оборотних коштів в обороті (коефіцієнт закріплення), коефіцієнт оборотності оборотних коштів, ненормовані оборотні фонди, норма запасу, норматив оборотних фондів, нормовані оборотні фонди, нормування оборотних фондів, оборот оборотних фондів, оборотні виробничі фонди, оборотні кошти, позикові кошти, структура оборотних фондів, тривалість одного обороту оборотних коштів, фонди обіг.

1. Оборотні виробничі фонди - предмети праці, які повністю споживаються в кожному виробничому циклі, зазнають зміни своєї натурально-речової форми, повністю переносять свою вартість на собівартість продукції. Оборотні кошти - сукупність оборотних виробничих фондів і фондів обігу, яка виражена в грошовому вимірі. Розмір оборотних коштів залежить від цін на оборотні виробничі фонди, цін на продукцію підприємства з урахуванням обсягів цих матеріальних цінностей, а також фінансових показників підприємства.

2. Склад оборотних фондів – це сукупність утворюючих їх елементів, зокрема: виробничі запаси матеріалів, незавершене виробництво і напівфабрикати власного виготовлення; витрати майбутніх періодів; готова продукція на складі підприємства;

дебіторська заборгованість (за поставлену продукцію); грошові кошти в міжбанківських розрахунках.

3. Оборотні засоби поповнюються за рахунок власних, позикових та залучених джерел фінансування. Порядок формування джерел створення оборотних засобів на підприємствах залежить від специфіки управління підприємством та інших факторів.

4. Оборот оборотних фондів - безперервний процес послідовного переходу коштів із грошової форми в товарну, з товарної - у виробничу, з виробничої - в товарну і знову в грошову форму. Довжина циклу кругообігу оборотних коштів – це період від моменту потрапляння коштів в процес кругообігу для виробництва продукції до моменту повернення їх у грошовій формі після реалізації продукції.

5. Визначення потреби в оборотних фондах здійснюється через їх нормування – встановлення мінімально необхідної потреби оборотних фондів для безперебійної та безпечної роботи. Нормування оборотних фондів здійснюється із врахуванням багатьох факторів, зокрема: умови постачання товарно-матеріальних цінностей; особливості організації виробництва; особливості реалізації продукції. Нормування оборотних виробничих фондів передбачає розрахунок норм запасу та нормативу оборотних фондів.

6. Керуючи складом, структурою та наявністю оборотних фондів з урахуванням запланованого обсягу виробництва та реалізації продукції підприємство може отримувати прибуток з мінімальними витратами.

7. Оцінка ефективності використання оборотних фондів оцінюється наступними показниками: тривалість одного обороту оборотних коштів; коефіцієнт оборотності оборотних коштів; коефіцієнт завантаження оборотних коштів в обороті (коефіцієнт закріплення); вивільнення оборотних коштів, зокрема, абсолютне та відносне.

Шляхи поліпшення використання оборотних фондів: скорочення виробничих запасів товарно-матеріальних цінностей; впровадження менш ресурсоємних технологій; підвищення ефективності використання виробничих запасів; прискорення виробничо-комерційного циклу шляхом удосконалення організації виробництва; ефективне планування діяльності.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте економічну сутність оборотних фондів, визначте склад, наведіть приклади можливої їх систематизації та структури.
2. Визначте та розкрийте сутність джерел формування та поповнення оборотних фондів.
3. Графічно позначте кругообіг оборотних фондів та поясніть сутність його стадій.
4. Розкрийте цілі та сутність процесу нормування оборотних фондів.
5. Охарактеризуйте показники ефективності використання оборотних фондів, наведіть шляхи поліпшення їх використання.
6. Порівняйте між собою головні ознаки основних та оборотних засобів виробництва підприємства.

Тема 4. ПРОМИСЛОВО-ВИРОБНИЧИЙ ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ

- 4.1. Сутність, склад та структура персоналу.
- 4.2. Якісно-кількісне планування персоналу.
- 4.3. Продуктивність праці робітника, шляхи її підвищення.

Основна та похідні компетентності (дидактичні цілі):

<i>основна компетентність:</i>	<i>похідні компетентності:</i>
<p>розраховувати явочний та списковий склад робітників та визначати продуктивність праці категорій персоналу для різних часових періодів</p>	<ul style="list-style-type: none"> – пояснювати поняття «персонал», його склад та структуру; – пояснювати сутність змінної та умовно-постійної категорій персоналу; – пояснювати сутність якісного та кількісного планування персоналу різних категорій; – пояснювати «явочний та списковий» склад робітників; – пояснювати методи визначення явочного складу робочих з відрядною (змінна категорія робітників), почасовою (умовно-постійна категорія робітників) оплатою праці та кількості інженерно-технічних робітників; – розраховувати спискову чисельність персоналу при різних режимах роботи підприємства та працівників; – розраховувати продуктивність праці персоналу різних категорій; – пояснювати особливість розрахунку продуктивності праці для різних часових періодів; – розробляти шляхи та здійснювати оцінку підвищення продуктивності праці.

Перелік термінів та словосполучень лекційного модуля

Фонди робочого часу, джерела набору персоналу, продуктивність праці, кваліфікація, керівники, коефіцієнт облікового складу, методи визначення чисельності робітників, невиробничий (непромисловий) персонал, обліковий (списковий) склад робітників, персонал підприємства, показники та чинники продуктивності праці, промислово-виробничий персонал, професія, робітники постійного та змінного складу, рух персоналу підприємства, службовці, спеціалісти, спеціальність, структура персоналу, трудомісткість випуску продукції, явочний склад персоналу.

1. Персонал підприємства – сукупність постійних працівників різних професійно-кваліфікаційних груп, які зайняті на підприємстві, отримали необхідну професійну підготовку та (або) мають досвід практичної діяльності.

2. Персонал підприємства по ролі, виконуваної ним у виробничому процесі, поділяється на дві частини: 1) промислово-виробничий персонал; 2) невиробничий (непромисловий) персонал. У відповідності з характером виконуваних функцій персонал підприємства поділяється звичайно на чотири категорії: керівники, спеціалісти, службовці, робітники. В аналітичних цілях робітників можна розподілити на основних та допоміжних. Важливим напрямом класифікації персоналу підприємства є його розподіл за професіями, спеціальностями та кваліфікацією.

3. Набір персоналу проводиться через ринкову систему, яка формує зовнішні та внутрішні джерела персоналу та способи їх залучення. Якісне планування персоналу –

визначення необхідних категорій персоналу відповідно до змісту робіт технології виробництва, що дозволить якісно виконувати передбачені виробничою програмою роботи та отримувати комерційний результат. В залежності від змінювання обсягів виробництва робітники поділяються на дві групи: робітники змінного складу (робітники, чисельність яких залежить від обсягу виробництва); робітники постійного складу.

4. Методи визначення чисельності персоналу підприємства: за нормами виробітку за нормами обслуговування за числом робочих місць за нормативом чисельності за штатним розкладом

До облікової чисельності включаються всі постійні, тимчасові і сезонні працівники, прийняті на роботу на один і більше днів, незалежно від того, перебувають вони на роботі, у відпустці, відрядженні, звільнені від роботи у зв'язку з непрацездатністю тощо. Явочний склад персоналу підприємства відбиває чисельність персоналу, який повинен виходити на роботу для виконання виробничої програми.

5. Рух персоналу підприємства пов'язаний із поняттям мобільності персоналу. Плинність кадрів як показник руху персоналу підприємства має як позитивні, так і негативні ефекти.

6. Продуктивність праці - показник, що характеризує його ефективність і показує здатність працівників випускати певну кількість продукції за одиницю часу. Продуктивність праці характеризується співвідношенням обсягу продукції, робіт чи послуг, з одного боку, та кількістю праці, витраченої на виробництво цього обсягу, з іншого. Залежно від прямого чи оберненого співвідношення цих величин ми маємо два показники рівня продуктивності праці: виробіток; трудомісткість. Продуктивність праці (виробіток) робітника за період часу: годинна; денна; місячна; квартална; річна.

7. Напрями підвищення продуктивності праці розподіляються на групи: 1) підвищення технічного рівня виробництва; 2) вдосконалення управління – планування та організації виробництва.

Запитання для самоконтролю

1. Визначте поняття «персонал», наведіть його склад та структуру, охарактеризуйте сутність змінної та умовно-постійної категорій трудящих.

2. Розкрийте сутність якісного та кількісного планування персоналу різних категорій.

3. Охарактеризуйте категорії «явочний та списковий» склад робітників.

4. Наведіть методи визначення явочного складу робочих.

5. На підставі чого визначається кількість керівників, спеціалістів.

6. Наведіть методику розрахунку коефіцієнту спискового складу.

7. Наведіть методику визначення продуктивності праці персоналу різних категорій.

8. Поясніть внутрішні та зовнішні джерела контингенту на вакантні робочі місця підприємства

9. Дайте характеристику процесу руху персоналу підприємства.

10. Поясніть напрями підвищення продуктивності праці персоналу підприємства.

Тема 5. ОПЛАТА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

- 5.1. Економічний зміст заробітної плати та принципи її формування.
- 5.2. Склад та структура заробітної плати.
- 5.3. Форми та системи оплати праці.

Основна та похідні компетентності (дидактичні цілі):

<i>основна компетентність:</i>	<i>похідні компетентності:</i>
позначати форми оплати труда та розраховувати заробітну плату при застосуванні різних систем оплати	<ul style="list-style-type: none"> – позначати економічний зміст заробітної плати та принципи її формування; – позначати форми та системи оплати праці; – пояснювати принципову різницю між формами оплати з огляду на механізм визначення результатів роботи; – характеризувати значення тарифно-кваліфікаційного довідника, тарифної сітки та тарифних ставок при розрахунку заробітної плати; – пояснювати сутність та розрахувати заробітну плату при прямій індивідуальній та бригадній відрядних системах, відрядно-преміальній та акордній системах оплати праці; – пояснювати сутність та розрахувати заробітну плату при простій почасовій, почасово-преміальній та окладній системах оплати праці; – графічно визначати структуру заробітної плати та пояснювати сутність складових структури

Перелік термінів та словосполучень лекційного модуля

Відрядна форма оплати праці, відрядно-преміальна система оплати праці, відтворювальна функція заробітної плати, додаткова заробітна плата (доплата до прямої зарплати), компенсаційні виплати, заробітна плата, механізм нарахування заробітної плати, мінімальна заробітна плата, номінальна заробітна плата, окладна система оплати праці, організація оплати праці, основна (пряма) заробітна плата, погодинна форма оплати праці, погодинно-преміальна система оплати праці, принципи формування заробітної плати, пряма колективна (бригадна) система оплати праці, реальна заробітна плата, регулююча функція заробітної плати, склад та структура заробітної плати, соціальна функція заробітної плати, стимулююча функція заробітної плати, суб'єкти та документальне забезпечення оплати праці, тарифна система, тарифна сітка, тарифна ставка, тарифні коефіцієнти.

1. Заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. Номінальна заробітна плата — це сума грошей, яку одержує працівник від підприємства. Реальна заробітна плата – це та кількість товарів і послуг, яку працівник може придбати на свою номінальну заробітну плату. Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників.

2. Політика оплати праці відбиває спектр імовірних рішень стосовно встановлення розміру зарплати та підстав її виплати, що базується на прийнятних для керівництва принципів формування зарплати. Суб'єктами організації оплати праці є: органи державної влади та місцевого самоврядування; роботодавці, організації роботодавців, об'єднання

організацій роботодавців або їх представницькі органи; професійні спілки, об'єднання професійних спілок або їх представницькі органи; працівники.

3. Оплата праці складається з основної заробітної плати й додаткової оплати праці, що дозволяє оцінити відповідну її структуру. До інших заохочувальних виплат належать виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми.

4. Дійовість оплати праці визначається тим, наскільки повно вона виконує свої основні функції — відтворювальну, стимулюючу, регулюючу й соціальну.

5. На основі погодинної та відрядної форм заробітної плати підприємства застосовують різні системи оплати праці, які спрямовані на стимулювання зростання кількості та якості виробленої продукції, на інтенсифікацію праці. Основним організаційно-правовим інструментом обґрунтування диференціації заробітної плати працівників різних суб'єктів господарювання (діяльності) є тарифна система, основні елементи якої такі: тарифно-кваліфікаційні довідники (в т. ч. для посад керівників, спеціалістів і службовців); тарифні сітки й ставки; схема посадових окладів або тарифна сітка.

6. За відрядної форми оплата праці проводиться за нормами й розцінками, встановленими на підставі розряду працівника. За прямої відрядної системи заробіток працівника розраховується множенням кількості одиниць виробленої продукції та розцінки за одиницю продукції. За непрямої відрядної системи заробіток працівника залежить не від його особистого виробітку, а від результатів праці працівників, що їх він обслуговує. За відрядно-преміальної системи заробіток працівника складається з відрядного заробітку та премії за досягнення певних результатів. Відрядно-прогресивна оплата праці передбачає оплату робіт, виконаних у межах встановленої норми за звичайними відрядними розцінками, а робіт, виконаних понад нормативний (базовий) рівень, — за підвищеними розцінками залежно від ступеня виконання завдання. Специфіка акордної системи полягає в тому, що працівникові або групі працівників розцінки встановлюються не за окремі операції, а за весь комплекс робіт із визначенням кінцевого строку його виконання.

7. За почасової форми заробітної плати оплата праці робітників здійснюється за годинними (денними) тарифними ставками з урахуванням відпрацьованого часу та рівня кваліфікації, що визначається тарифним розрядом. За простої почасової оплати заробіток працівника розраховується множенням годинної тарифної ставки відповідного розряду на кількість відпрацьованих годин. У почасово-преміальній системі певною мірою усунуто цей недолік. За цієї системи окрім тарифного заробітку працівник одержує премію за досягнення певних кількісних або якісних показників. Різновидом почасово-преміальної є система оплати за посадовими окладами, що застосовується на підприємствах усіх галузей економіки.

8. Форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат встановлюються підприємствами у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною, галузевими (міжгалузевими) і територіальними угодами.

Запитання для самоконтролю

1. Поясніть економічний зміст заробітної платні, розкрийте сутність принципів її формування.

2. Поясніть форми та системи оплати праці, поясніть принципову різницю між формами оплати з огляду на спосіб визначення результатів роботи.
3. Охарактеризуйте значення тарифно-кваліфікаційного довідника, тарифної сітки та тарифних ставок при розрахунку заробітної плати.
4. Розкрийте сутність нарахування заробітної плати при прямій відрядній, відрядно-преміальній та акордній системах оплати труда.
5. Розкрийте сутність нарахування заробітної плати при простій почасовій, почасово-преміальній та окладній системах оплати труда.
6. Визначте структуру заробітної плати та поясніть сутність складових такої структури.
7. Які функції виконує зарплата? Хто має розуміти ці функції та при прийнятті яких рішень використовувати ці знання?

Тема 6. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА ТА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

6.1. Сутність економічних витрат, види собівартості продукції.

6.2. Склад собівартості продукції.

6.3. Чинники впливу на рівень собівартості продукції та напрямки зниження витрат підприємства.

Основна та похідні компетентності (дидактичні цілі):

<i>основна компетентність:</i>	<i>похідні компетентності:</i>
позначати види економічних витрат за містом їх формування та розраховувати собівартість продукції	<ul style="list-style-type: none"> – позначати сутність економічних витрат виробництва; – пояснювати розрахунок та визначати різницю між витратами на продукцію та її собівартістю; – позначати види витрат та види собівартості за містом їх формування; – пояснювати сутність кошторису витрат на виробництво та калькуляції собівартості продукції; – здійснювати типове групування витрат по калькуляційним статтям; – визначати та здійснювати аналіз факторів впливу на рівень собівартості продукції; – розробити та здійснити оцінку напрямків зниження економічних витрат на продукцію.

Перелік термінів та словосполучень лекційного модуля

Адміністративні витрати, виробнича (загальна шахтна, загальна кар'єрна, загальнозаводська) собівартість, виробничі витрати, грошова форма витрат підприємства, елементні витрати виробництва, єдиний соціальний внесок (відрахування на соціальні потреби), змінні витрати виробництва, калькуляція собівартості, комерційні витрати, комплексні витрати виробництва, кошторис виробництва, кошторис витрат на виробництво, напрямки зниження витрат на продукцію, натуральна форма витрат підприємства, непродуктивні витрати підприємства, непрямі (накладні) витрати виробництва, планові витрати виробництва, повна (комерційна) собівартість, постійні витрати виробництва, прямі витрати виробництва, система управління витратами, склад витрат за економічними елементами кошторису, собівартість промислової продукції (робіт, послуг), технологічна (дільнична, цехова) собівартість, угруповання витрат по калькуляційним статтям, управління витратами, фактичні витрати виробництва, чинники впливу на рівень собівартості.

1. Витрати підприємства утворюються в процесі формування та використання ним ресурсів для досягнення певної мети господарської діяльності. Витрати мають натуральну та грошову форми. Для оцінювання результатів цієї діяльності вирішальною є грошова оцінка витрат, оскільки вона виражає вартість продукції.

2. Собівартість промислової продукції (робіт, послуг) – виражені в грошовій формі поточні питомі (на одиницю продукції) витрати підприємства на спожиті засоби виробництва, оплату праці та послуг інших підприємств, витрати з управління та обслуговування виробництва.

3. За місцем виникнення витрат виокремлюють декілька видів собівартості: дільнична (цехова); виробнича (загальна шахтна, загальна кар'єрна, загальнозаводська);

повна (комерційна). В цьому разі собівартість характеризується різним складом витрат, які в неї включають.

4. За ступенем однорідності витрати поділяються на елементні та комплексні. За способом обчислення на окремі різновиди продукції витрати поділяються на прямі й непрямі (накладні). За формою обліку розрізняють планові та фактичні витрати. За функцією управління виокремлюють виробничі, комерційний та адміністративні витрати

5. Кошторис виробництва — це витрати підприємства, зв'язані з основною його діяльністю за певний період, незалежно від того, відносять їх на собівартість продукції в цьому періоді чи ні. Отже, кошторис виробництва і собівартість загального обсягу продукції, як правило, не збігаються. Кошторис виробництва складають за економічними елементами.

6. Більш детальну інформацію про витрати на конкретну продукцію (за асортиментом) надає калькуляція собівартості – визначені в грошовій формі витрати на виробництво одиниці продукції або виконання одиничного обсягу робіт або послуг. В якості калькуляційної одиниці приймаються натуральні одиниці вимірювань (т, м³, м тощо).

7. Специфічним економічним елементом собівартості є єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі. Нараховується єдиний соціальний внесок на зарплату за ставками в залежності від класу професійного ризику.

8. На собівартість продукції впливають технічні, технологічні, економічні, організаційні та соціальні чинники. До напрямків зниження витрат відносять: зниження матеріальних витрат на виробництво одиниці продукції; удосконалення планування та організації виробництва; удосконалення управління бізнесом тощо. Управління витратами – процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження.

Запитання для самоконтролю

1. Позначте сутність економічних витрат виробництва.
2. Розкрийте різницю між витратами на продукцію та її собівартістю, наведіть формулу її розрахунку.
3. Охарактеризуйте види витрат та види собівартості.
4. Поясніть сутність кошторису витрат на виробництво та калькуляції собівартості продукції.
5. Здійсніть типове групування витрат по калькуляційним статтям.
6. Визначте та розкрийте фактори впливу на рівень собівартості продукції, розробіть.
7. Охарактеризуйте напрямки зниження економічних витрат на продукцію.

Тема 7. РЕЗУЛЬТАТИ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

- 7.1. Вартісна оцінка продукції підприємства.
 7.2. Економічний склад прибутку, джерела його формування.
 7.3. Основні напрямки використання прибутку.
 7.4. Рентабельність виробництва та продукції. Шляхи підвищення рентабельності виробництва.

Основна та похідні компетентності (дидактичні цілі):

<i>основна компетентність:</i>	<i>похідні компетентності:</i>
визначати основні показники результатів виробничо-господарської діяльності та розробляти напрямки її покращення	<ul style="list-style-type: none"> – позначати сутність вартісної оцінки продукції підприємства; – пояснювати економічний зміст, складові доходу та розраховувати дохід; – позначати економічний зміст прибутку; – пояснювати економічний зміст прибутку та різницю між доходом та прибутком; – характеризувати види прибутку та розраховувати їх визначення; – позначати джерела формування прибутку; – планувати основні напрямки використання прибутку та здійснювати їх оцінку; – пояснювати економічний зміст рентабельності виробництва та рентабельності випуску продукції; – розраховувати рентабельність виробництва та рентабельність випуску продукції при різних видах прибутку; – планувати та здійснювати оцінку напрямків підвищення рівня рентабельності виробництва та рентабельності випуску продукції.

Перелік термінів та словосполучень лекційного модуля

Валова продукція, валовий прибуток (збиток), витрати, джерела прибутку, дохід від реалізації продукції (послуг), дохід від участі в капіталі, загальна рентабельність виробництва, збиток, інші операційні доходи, інші фінансові доходи, надзвичайні доходи, напрямки використання прибутку, порядок визначення прибутку, прибуток, прибуток (збиток) від реалізації продукції (робіт, послуг), реалізована продукція, рентабельність, рентабельність виробництва, рентабельність реалізованої продукції (рентабельність продажів), розрахункова рентабельність виробництва, товарна продукція, фактори впливу на прибуток, фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, фінансовий результат від операційної діяльності, функції прибутку, чистий прибуток (збиток), шляхи підвищення рівня рентабельності.

1. Розрізняють декілька видів продукції підприємства: валову; товарну; реалізовану. Кожен вид має власну грошову оцінку та відбиває окремий економічний аспект господарської діяльності підприємства. Йдеться про використання виробничого потенціалу та комерційного потенціалу підприємства з урахуванням очікувань ринку (споживачів).

2. Вартість валової та товарної продукції залежить від собівартості її виготовлення та обсягів, а вартість реалізованої продукції залежить від ціни, яку сплатили споживачі за поставлену продукцію підприємства.

3. Підприємства реалізують свою продукцію споживачам, отримуючи за неї певні кошти – доходи. До складу доходів підприємства також додають й інші кошти, отримані поза основною діяльністю.

4. Підприємство отримує прибуток, якщо виручка (доход від реалізації продукції) перевищує витрати.

5. Істотним джерелом отримання прибутку в умовах диверсифікації виробництва стають позареалізаційні операції, наприклад: здача майна в оренду, доходи з цінних паперів самого підприємства та інших господарських суб'єктів, спільна діяльність тощо. Важливе значення як джерела прибутку має інноваційна діяльність підприємства, що припускає постійне вдосконалення технології, оновлення продукції, забезпечення її конкурентоспроможності, зростання обсягів реалізації.

6. Чистий прибуток знаходиться в повному розпорядженні підприємства та поділяється на дві частини: прибуток, що залишається на підприємстві та використовується на інвестиційні потреби і створення резервного фонду; прибуток, що розподіляється між власниками майна (капіталу) підприємства, спрямовується на виплати персоналу та інші потреби.

7. Для встановлення міри ефективності роботи підприємства використовують показник загальної та розрахункової рентабельності виробництва, які дозволяють оцінити діяльність підприємства не тільки щодо зниження витрат на виробництво продукції, але також з ефективного використання виробничих фондів. В процесі аналізу фінансового стану можуть розраховуватися і інші показники рентабельності.

8. Важливими факторами, що забезпечують зростання прибутку і рентабельності підприємства, є підвищення продуктивності праці, фондівіддачі, економія матеріальних ресурсів, рівень технічного прогресу, а саме, механізації та автоматизації трудомістких технологічних процесів, удосконалення організації виробництва та інше.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність вартісної оцінки продукції підприємства.
2. Розкрийте економічний зміст та складові доходу.
3. Поясніть різницю між доходом та прибутком.
4. Поясніть економічний зміст прибутку, охарактеризуйте види прибутку.
5. Позначте джерела формування прибутку та визначте напрямки використання чистого прибутку.
6. Розкрийте економічний зміст рентабельності виробництва та рентабельності продукції.
7. Сплануйте напрямки підвищення рівня рентабельності виробництва та продукції.
8. Розкрийте сутність рентабельності окремого виду продукції. Для чого визначають цей вид рентабельності?
9. Поясніть взаємозв'язок між показниками: собівартість, ціна, дохід від реалізації продукції, прибуток.
10. Сплануйте напрямки збільшення прибутку підприємства.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА
ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
 (за лекційними модулями)

Підручники, навчальні посібники, монографії

1. Біла О.Г. Управління витратами підприємства: теорія та практика: монографія / О.Г. Біла, І.Л. Боднарюк, Т.В. Мединська. – Львів : Видавництво ЛКА, 2012. – 200 с.
2. Бойчик, І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. / І.М. Бойчик, П.С. Харів. – К. : Каравела, 2002. – 325 с.
3. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посіб. / П.В. Круш, С.О. Тульчинська, Р.В. Тульчинський, С.О. Кириченко, О.В. Кривда, О.П. Кавтиш. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 206 с.
4. Воспроизводство шахтного фонда и инвестиционные процессы в угольной промышленности Украины / Г.Г. Пивняк, А.И. Амоша, Ю.П. Яценко, П.И. Пилов, В.И. Салли, М.А. Ильяшов. – К. : Наук. думка, 2004. – 311 с.
5. Галиев Ж.К. Экономика предприятия. Общий курс с примерами из горной промышленности: учебник. – М. : МГГУ, 2001. – 303 с.
6. Грещак М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / М.Г. Грещак, О.М. Гребешкова. – М-во освіти і науки України, КНЕУ. – К. : КНЕУ, 2002. – 103 с.
7. Грещак М.Г. Управління витратами: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / М.Г. Грещак, О.С. Коцюба. – М-во освіти і науки України, КНЕУ – К. : КНЕУ, 2002. – 131 с.
8. Гришко Н.В. Методологія управління витратами промислових підприємств (вугледобувна промисловість): монографія / Н.В. Гришко. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2009. – 403 с.
9. Дереза В.М. Диверсифікація виробництва і капіталу на підприємстві: монографія / В.М. Дереза. – М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т – Д. : НГУ, 2010. – 125 с.
10. Егоров П.В. Формирование механизма управления прибылью предприятий в условиях рыночных отношений: монография / П.В. Егоров, А.А. Кобец, Ю.В. Сердюк-Копчекчи. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 214 с.
11. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: навч. посіб. / за ред. С.Ф. Покропивного. – М-во освіти і науки України, КНЕУ. – К. : КНЕУ, 2000. – 328 с.
12. Економіка підприємства: структурно-логічний навч. посіб. / за ред. С.Ф. Покропивного. – М-во освіти і науки України, КНЕУ. – К. : КНЕУ, 2001. – 457 с.

13. Економіка: навч. посіб. / зад ред. С.В. Степаненко. – М-во освіти і науки України, КНЕУ. – К. : КНЕУ, 2000. – 245 с.
14. Жулина Е.Г. Диверсификация деятельности предприятия / Е.Г. Жулина, Т.Л. Мягкова, О.Б. Кацуба. – М.: ООО «Журнал «Управление персоналом»», 2006. – 176 с.
15. Завіновська Г.Т. Економіка праці: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисцип. – М-во освіти і науки України, КНЕУ. – К. : КНЕУ, 2001. – 158 с.
16. Загорский В.С. Стратегическое управление использованием основного капитала в промышленности: монография / В.С. Загорский. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2008. – 240 с.
17. Должиков П.М. Основи економіки і управління гірничим підприємством: навч. посіб. / П.М. Должиков, Н.М. Величко, А.П. Должикова. – Донецьк: «Норд-прес», 2009 – 200 с.,
18. Петровивич Й.М. Економіка підприємства: підручник. / Й.М. Петровивич. – Львів : "Магнолія плюс", 2004. – 680 с.
19. Примак Т.О. Економіка підприємства: навч. посіб. – К. : Вікар, 2002. – 176 с.
20. Притыченко Т.И. Управление затратами производства и прибылью: конспект лекций / Т.И. Притыченко. – М-во освіти і науки України, ХГЭУ – Харьков: Изд-во ХГЭУ, 2002. – 124 с.
21. Соляник Л.Г. Оборотні засоби промислового підприємства: оптимізація управління: монографія / Л.Г. Соляник. – М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Д. : НГУ, 2009. – 239 с.
22. Темченко О.А. Оцінка діяльності гірничорудних підприємств при формуванні їх конкурентних позицій з урахуванням ризиків / О.А. Темченко / Економічний часопис-XXI (2015), 3-4(1), 80-83. – Режим доступу: http://soskin.info/userfiles/file/2015/3-4_1_2015/Temchenko.pdf.
23. Харів П.С. Економіка підприємства. Збірник задач і тестів: навч. посіб. – К. : Знання-Прес, 2001. – 301 с.
24. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навч. посіб. – К. : Каравела, 2004. – 568 с.
25. Экономика предприятия: тесты, задачи, ситуации / под ред. В.А. Швандара – М. ЮНИТИ, 2001. – 253 с.

Статті в науковій періодиці

Лекційний модуль 1

ГІРНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

1. Архангельский Ю. О выборе форм собственности в контексте экономической эффективности приватизации в Украине / Ю. Архангельский, А. Алексеев, А. Радзиевский // Экономика Украины. – 2005. – №1. – С. 65–72.
2. Амоша А.И. Адаптация организационных структур управления угольной промышленностью Украины к рыночным условиям хозяйствования / А.И. Амоша, Е.Н. Братков, Л.Н. Рассуждай // Уголь Украины. – 2005. – №1. – С. 16–20.
3. Амоша О. Актуальні проблеми розвитку вугільної промисловості України / О. Амоша, В. Логвиненко // Економіка України. – 2006. – №12. – С. 4–10.
4. Бандилет А. Состояние и перспективы развития корпоративных структур собственности / А. Бандилет // Экономика Украины. – 2005. – №11. – С. 55–61.
5. Вареник Е.А. Концепция инновационного развития угольной отрасли на основе кластеризации / Е.А. Вареник, Р.М. Лазебник, А.Н. Омельченко // Уголь Украины. – 2010. – №6. – С. 12–14.
6. Венгер В.В. Механізми та стимули інтеграції підприємств у фінансово-промислові групи / В.В. Венгер // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №7. – С. 147–152.
7. Венгер В.В. Особливості взаємодії держави та бізнесу у сфері гірничо-металургійного комплексу України: від підтримки до партнерства / В.В. Венгер, В.О. Точилін // Економіка і прогнозування. – 2010. – №2. – С. 114–128.
8. Вилкул Ю.Г. Стратегия развития горно-металлургического комплекса Украины: эффективность производства и качество продукции / Ю.Г. Вилкул, А.Г. Темченко, В.С. Моргун, Г.Г. Пивняк, П.И. Пилов // Горный журнал. – 2007. – №10. – С. 77–81.
9. Вовченко А. Проблеми реформування вугільної промисловості України / А. Вовченко, В. Гріньов // Економіка України. – 2008. – №5. – С. 19–23.
10. Вяткіна Т.Г. Особливості застосування тактичного управління ресурсами в умовах реалізації стратегії підприємства / Т.Г. Вяткіна, П.С. Вяткін // Сталый розвиток економіки. – 2013. – №2. – С. 74–78. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
11. Галушко О.С. Вибір ефективних напрямків розвитку промислового підприємства в умовах глобалізації на основі економіко-математичного моделювання / О.С. Галушко, Ю.В. Никифорова, Л.С. Коряшкіна // Економічний Вісник НГУ. – 2012. – №3. – С. 103–115.
12. Галушко О.С. Оцінка доцільності використання різних форм власності гірничодобувних підприємств / О.С. Галушко // Економічний Вісник НГУ. – 2003. – №2. – С. 32–36.

13. Геєць І.О. Особливості формування корпоративного сектора економіки України / І.О. Геєць // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – №5. – С. 3–6.
14. Головка О.Г. Використання стратегічного планування для забезпечення ефективної діяльності підприємства / О.Г. Головка, О.С. Кохан // Сталій розвиток економіки. – 2014. – №3. – С. 97–103. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
15. Гончар Т. Основные направления формирования системы управления рисками на металлургических предприятиях / Т. Гончар // Економіст. – 2010. - №9. – С. 42–45.
16. Горбачевська О.В. Розвиток інтегрованих підприємницьких структур в економічній системі України // О.В. Горбачевська // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №5. – С. 166–170.
17. Гринберг Т.В. Горно-металлургическая промышленность в системе устойчивого развития общества / Т.В. Гринберг, С.Ю. Дайман // Горный журнал. – 2009.– №2. – С. 21–24.
18. Гриценко Н.В. Світовий досвід реструктуризації підприємств / Н.В. Гриценко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - №6 – С. 67–72.
19. Грош Ю.М. Корпорація як відображення трансформаційних процесів в економіці / Ю.М. Грош // Сталій розвиток економіки – 2011. – №1. – С. 81–84. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
20. Гулік Т.В. Вибір шляхів реструктуризації шахтного фонду регіону на багатокритеріальній основі / Т.В. Гулік // Економічний Вісник НГУ. – 2004. – №3. – С. 33–39.
21. Гусева О.Ю. Розвиток підприємства і стратегічні зміни: сутність, принципи, взаємозв'язок / О.Ю. Гусева // Сталій розвиток економіки – 2012. – №6. – С. 85–90. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
22. Данько М.С. Формування корпоративних структур в Україні / М.С. Данько // Економіка і прогнозування. – 2005. – №4. – С. 50–66.
23. Дворников М.А. Холдинговая модель организации бизнеса, как фактор привлечения банковского финансирования в угольную промышленность на выгодных условиях / М.А. Дворников // Уголь. – 2008. - №12. – С. 32–34.
24. Дереза В.М. Диверсифікація виробництва і капіталу та оцінка її ефективності / В.М. Дереза // Економічний Вісник НГУ. – 2003. – №3. – С. 39–43.
25. Дереза В.М. Формування можливих варіантів диверсифікації діяльності підприємства / М.В. Жиденко, В.М. Дереза // Економічний Вісник НГУ. – 2010. – №3. – С. 37–43.

26. Дереза В.Н. Механізм визначення варіантів диверсифікації виробництва і капіталу / В.Н. Дереза, І.Н. Наджафов // Економічний Вісник НГУ. – 2007. – №1. – С. 25–31.
27. Довбня С.Б. Методичні основи реструктуризації і підприємств вугільної промисловості / С.Б. Довбня, Т.В. Гулик // Економічний Вісник НГУ. – 2005. – №1. – С. 13–18.
28. Долінський Л.Б. Оцінка надійності підприємства: теоретико-методологічний підхід / Л.Б. Долінський, Д.П. Сашук // Фінанси України. – 2008. – №1. – С. 108–112.
29. Драчук Ю.З. Формування стратегії інноваційного розвитку вугільної галузі / Ю.З. Драчук, Л.М. Рассуждай // Уголь України. – 2012. – №4. – С. 43–48.
30. Евдокимов Ф.И., Лысяков В.Ф., Розумная Н.В. Экономические аспекты концепции приватизации угледобывающих предприятий / Ф.И. Евдокимов, В.Ф. Лысяков, Н.В. Розумная // Уголь Украины. – 2011. – №3. – С. 13–17.
31. Жалило Я. Экономическая стратегия как категория современной экономической науки / Я. Жалило // Экономика Украины. – 2005. – №1. – С. 19–27.
32. Жученко З.О. Публічні акціонерні товариства: проблеми розвитку та управління / З.О. Жученко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №8. – С. 103–109.
33. Инновационная модель технологического развития угледобывающего предприятия / В.П. Баскаков, Н.В. Галкина, Т.А. Коркина, С.А. Устинова // Уголь. – 2007. - №9. – С. 22–25.
34. Исмаилова Л. Компетентностно-ориентированный подход к формированию стратегии развития предприятия / Л. Исмаилова, Т. Тиева // Проблемы теории и практики управления. – 2007. - №9. – С. 106–115.
35. Кабанов А.И. Методические подходы к прогнозированию инновационного развития угольной промышленности / А.И. Кабанов, В.Е. Нейенбург // Уголь Украины. – 2006. - №1. – С. 9–14.
36. Кабанов А.І. Чинники і тенденції, що зумовлюють структуру вугільної промисловості в світі / А.І. Кабанов, Л.Л. Стариченко, Д.Ю. Череватський // Уголь України. – 2011. – №2. – С. 8–13.
37. Кавтиш О.П. Шляхи формування корпоративних утворень в економічних системах сучасності / О.П. Кавтиш // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №1. – С. 4–12.
38. Кармазін В.Я. Аналіз умов формування механізму цілеполагання при реструктуризації підприємств гірничо-металургійного комплексу України / В.Я. Кармазін, Н.В. Лобачьова // Економічний Вісник НГУ. – 2005. – №3. – С. 12–19.
39. Карпунцов М.В. Ризикостійкість підприємства / М.В. Карпунцов // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №3. – С. 71–76.

40. Килин А.Б. Управление инновационными группами угледобывающего предприятия / А.Б. Килин, В.А. Азев, М.А. Полещук // Уголь. – 2010. – №4. – С. 32–34.
41. Коберник І.В. Інструментарій механізму формування інтегрованих структур бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки / І.В. Коберник // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №9. – С. 211–217.
42. Коваленко Д.І. Методичні особливості управління процесом реструктуризації промислових підприємств / Д.І. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №4. – С. 151–157.
43. Ковальчук Н.П. Економічні ризики: класифікація, принципи і способи оцінювання / Н.П. Ковальчук // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №10. – С. 31–37.
44. Кондратюк О.І. Вплив ризиків на господарську діяльність підприємства / О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №3. – С. 78–82.
45. Концепція розвитку вугільної промисловості // Уголь України. – 2005. - №9. – С. 3–4.
46. Корінько М.Д. Диверсифікація як стратегія розвитку / М.Д. Корінько // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №5. – С. 12–17.
47. Корінько М.Д. Оцінка результатів диверсифікації діяльності підприємств / М.Д. Корінько // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №3. – С. 52–56.
48. Корінько М.Л. Диверсифікація як економічний процес / М.Л. Корінько // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №4. – С. 48–53.
49. Корнійчук А.А. Значення виробничого потенціалу підприємства в досягненні його стратегічних цілей розвитку / А.А. Корнійчук // Сталий розвиток економіки – 2012. – №5. – С. 126–129. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
50. Кушнерук А.С. Основи організації корпоративних утворень у промисловості: сутність, принципи, форми / А.С. Кушнерук // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №5. – С. 124–132.
51. Кушнерук А.С. Форми і методи розвитку корпоративних підприємств у західних країнах / А.С. Кушнерук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №2. – С. 100–107.
52. Ліпич Л.Г. Ризики реалізації стратегії економічної безпеки підприємства: сутність та класифікація / Л.Г. Ліпич, О.В. Скорук // Сталий розвиток економіки – 2012. – №5. – С. 82–85. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
53. Ліснічук О.А. Діагностика розвитку кризових явищ на підприємстві / О.А. Ліснічук // Сталий розвиток економіки – 2012. – №5. – С. 120–125. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

54. Ляшенко О.Ф. Системний підхід до прогнозування розвитку вугільної промисловості // Уголь України. – 2005. – №7. – С. 7–10.
55. Ляшенко О.Ф. Першоочергові заходи з оздоровлення вугільної промисловості / О.Ф. Ляшенко, М.М. Кулик // Уголь України. – 2006. – №1. – С. 6–9.
56. Мазур В. Конкурентні позиції підприємств гірничо-металургійного комплексу України / В. Мазур, О. Скороход // Економіка України. – 2009. – №3. – С. 4–18.
57. Макаренко І.О. Учет факторов економічного ризику при прийнятті рішень на підприємстві / І.О. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №1. – С. 69–75.
58. Макаренко І.О. Особливості управління господарським ризиком в умовах ринкової економіки / І.О. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №6. – С. 159–165.
59. Метеленко Н.Г. Передумови формування внутрішнього господарського механізму ефективного функціонування виробничих промислових підприємств в умовах ринку / Н.Г. Метеленко // Економічний Вісник НГУ. – 2008. – №4. – С. 70–76.
60. Микитенко В.В. Економічні проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу України / В.В. Микитенко // Уголь України. – 2004. – №11 – С. 12–17.
61. Миколайчук І.П. Вдосконалення організаційно-економічного механізму адаптивного управління підприємством / І.П. Миколайчук, А.Ю. Присяжнюк // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №5. – С. 71–81. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
62. Мокряк В. Корпоративне управління великими промисловими підприємствами: сучасний стан та актуальні проблеми / В. Мокряк, Е. Мокряк // Економіка України. – 2007. – №4. – С. 42–54.
63. Нікітіна А.В. Розвиток теоретичних засад економічної безпеки підприємства / Нікітіна А.В. // Сталий розвиток економіки – 2011. – №3. – С. 82–85. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
64. Омельченко О.С. Реструктуризація та санація: порівняльний аналіз категорій / О.С. Омельченко // Економічний Вісник НГУ. – 2011. – №4. – С. 55–65.
65. Парій І.В. Розвиток енергогенеруючих підприємств: бар'єри та напрями / І.В. Парій // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №3. – С. 119–124. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
66. Пауло Ж.М. Сталий розвиток підприємств гірничодобувної промисловості / Ж.М. Пауло // Економічний Вісник НГУ. – 2012. – №3. – С. 116–120.

67. Пашкевич М.С. Диверсифікація діяльності вугледобувних підприємств в контексті розвитку депресивних регіонів України / М.С. Пашкевич // Економічний Вісник НГУ. – 2011. – №3. – С. 11–17.
68. Пивняк Г.Г. Внутренние резервы повышения эффективности угольной промышленности в условиях рыночной трансформации экономики Украины / Г.Г. Пивняк, П.И. Пилов, В.И. Бондаренко, В.И. Салли, Ю.П. Яценко // Горный журнал. – 2005. – №5. – С. 61–63.
69. Пивняк Г.Г. Развитие угольной промышленности – составная часть энергетической стратегии Украины / Г.Г. Пивняк, П.И. Пилов, В.И. Бондаренко, Н.С. Сургай, С.Б. Тулуб // Горный журнал. – 2005. – №5. – С. 14-18.
70. Пілецька С.Т. Управління ризиком при розробці фінансової стратегії підприємства / С.Т. Пілецька // Економічний Вісник НГУ. – 2009. – №2. – С. 115–120.
71. Полтавец В.И. Альтернативы реформирования угольной промышленности Украины / В.И. Полтавец, Б.А. Грядущий, Г.Л. Майдуков // Уголь. – 2008. – №7. – С. 10–16.
72. Понамарев В.П. Экономика инноваций в угольном бизнесе / В.П. Понамарев // Уголь. – 2008. – №10. – С. 31–34.
73. Раєвнікова О.В. Моделювання процесів формування господарських рішень на промислових підприємствах з урахуванням ризику / О.В. Раєвнікова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №8. – С. 230–234.
74. Савчук І. Вплив корпоративної політики на розвиток експортоорієнтованих галузей України (на прикладі залізорудної промисловості) / І. Савчук // Економіка України. – 2011. - №8. – С. 33–39.
75. Саллі В.І. Економічні аспекти збереження збиткових шахт, де добувається вугілля дефіцитних марок / В.І. Саллі, О.В. Варяниченко // Економічний Вісник НГУ. – 2005. – №3. – С. 20–26.
76. Сапицька І.К. Основні напрями диверсифікації вугільних шахт Донбасу / І.К. Сапицька // Економічний Вісник НГУ. – 2010. – №3. – С. 30–36.
77. Селіверстова Л.С. Стратегічне управління політикою підприємств / Л.С. Селіверстова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №11. – С. 166–172.
78. Семенюк В.П. Розвиток корпоративного сектора економіки та корпоративного управління в Україні / В.П. Семенюк // Економіка і прогнозування. – 2005. – №3. – С. 78–88.
79. Семко Т.В. Переваги та недоліки формування корпоративного сектора в ринковій економіці України / Т.В. Семко, І.В. Ховрак // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – №8. – С. 6–11.
80. Сердюк О.С. До питання про підходи до реструктуризації вугільних шахт / О.С. Сердюк // Економічний Вісник НГУ. – 2012. – №3. – С. 55–62.

81. Стариков А.П., Изыгзон Н.Б. Методическое обеспечение адаптации угледобывающей компании к инновационной модели технологического развития // Уголь. – 2009. – №9. – С. 24–26.
82. Стариченко Л.Л. Щодо поширення ринкових відносин у вугільній промисловості України / Л.Л. Стариченко, Д.Ю. Череватський, Д.Д. Чейлях // Уголь України. – 2014. – №10. – С. 12–17.
83. Стасовский Ю. Стратегия инновационного развития горно-металлургического комплекса Украины / Ю. Стасовский // Экономика Украины. – 2005. – №2. – С. 29–37.
84. Стрижакова Е.Н. Внедрение интегрированного управления рисками на промышленном предприятии / Е.Н. Стрижакова, Д.З. Стрижаков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2006. - №3. – С. 112–117.
85. Тельнова А.В. Совершенствование процесса стратегического планирования на предприятии / А.В. Тельнова, В.Л. Безбожный // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №8. – С. 235–242.
86. Точилін В.О. Вертикально-інтегровані структури гірничо-металургійного комплексу України / В.О. Точилін, В.В. Венгер // Економіка і прогнозування. – 2008. – №3. – С. 70–86.
87. Трифонова О.В. Забезпечення конкурентоспроможності гірничих підприємств на основі управління внутрішніми резервами / О.В. Трифонова, А.М. Павленко // Економічний Вісник НГУ. – 2007. – №2. – С. 48–55.
88. Турило А.М. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств гірничо-металургійного комплексу України через оцінку їх фінансової безпеки / А.М. Турило, С.В. Капітуло // Економічний Вісник НГУ. – 2010. – №3. – С. 25–29.
89. Турило А.М. Методичні основи оцінки конкурентоспроможності металургійних і гірничорудних підприємств / А.М. Турило, С.В. Святенко // Економічний Вісник НГУ. – 2010. – №4. – С. 48–53.
90. Усик С.П. Вибір стратегії розвитку з урахуванням ступеня готовності підприємств до стратегічних змін / С.П. Усик // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №6. – С. 142–150.
91. Фролова Т. Особливості та перспективи корпоратизації підприємств / Т. Фролова, Т. Римар // Економіка України. – 2009. - №6 – С. 39–52.
92. Хазан М. Предприятие как открытая система / М. Хазан // Проблемы теории и практики управления. – 2005. – №3. – С. 108–116.
93. Халиков М.А. Методы анализа и оценки риска рыночной деятельности подразделений иерархической производственной структуры / М.А. Халиков, А.А. Шардин // Менеджмент в России и за рубежом. – 2009. – №1. – С. 108–119.
94. Харченко В.Д. До механізму інноваційного розвитку вугільної промисловості / В.Д. Харченко, Ю.З. Драчук // Уголь України. – 2005. – №9. – С. 12–16.

95. Хохотва И.А. Создание национальной акционерной компании «Уголь Украины» // Уголь Украины. – 2005. – №1. – С. 3–4.
96. Хрущ Н.А. Стратегії компанії: механізми формування й адаптації в сучасному інвестиційному середовищі / Н.А. Хрущ // Фінанси України. – 2008. – №8. – С. 45–56.
97. Цимбалюк О.В. Методична схема комплексної оцінки технічних ризиків металургійного підприємства / О.В. Цимбалюк // Сталый розвиток економіки. – 2013. – №3. – С. 105–109. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
98. Цогла О.О. Переваги та недоліки стратегії диверсифікації діяльності підприємства / О.О. Цогла // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №5. – С. 148–152.
99. Цогла О.О. Становлення диверсифікаційних процесів у діяльності підприємств / О.О. Цогла // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №7. – С. 147–151.
100. Цогла О.О. Формування конкурентних переваг підприємства шляхом диверсифікації його діяльності / О.О. Цогла // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №4. – С. 104–109.
101. Чубай В.М. Управління ризиками взаємовідносин промислового підприємства із суб'єктами внутрішнього та зовнішнього середовища / В.М. Чубай, О.В. Тесак // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №12. – С. 188–196.
102. Швець І.Б. Оцінка резервів виробничої потужності на промислових підприємствах / І.Б. Швець // Сталый розвиток економіки – 2011. – №2. – С. 46–53. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
103. Щедрина Т.І. Особливості трансферу технологій у корпоративних структурах / Т.І. Щедрина // Економіка і прогнозування. – 2006. – №2. – С. 89–100.
104. Щекович О.С. Стратегічне управління розвитком публічних акціонерних товариств групи «Метінвест» / О.С. Щекович, В.П. Хорольський, К.Д. Хорольський // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №8. – С. 81–94.
105. Щетинский Р.Ю. Оценка стоимости горных компаний на различных этапах их развития / Р.Ю. Щетинский // Горный журнал. – 2008. – №11. – С. 48–50.
106. Янко С.В. Инвестиционное обеспечение развития угледобывающих предприятий Украины в современных условиях // Уголь Украины. – 2006. – №1. – С. 14–18.
107. Янко С.В. Состояние и перспективы приватизации угледобывающих предприятий в Украине // С.В. Янко, Е.С. Чуприна / Уголь Украины. – 2007. – №1. – С. 17–22.

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПІДПРИЄМСТВА

1. Бабич О.В. Методика выявления путей повышения эффективности использования основных производственных фондов промышленного предприятия // О.В. Бабич // Менеджмент в России и за рубежом. – 2006. – №4. – С. 76–85.
2. Багрова І.В. Про взаємозв'язок характеристик ефекту капітальних вкладень / І.В. Багрова, В.П. Багров // Економічний Вісник НГУ. – 2005. – №4. – С. 21–29.
3. Бойко В.В. Відтворення основних фондів виробничих підприємств у сучасних умовах господарювання / В.В. Бойко, О.М. Руденко, В.В. Толлок // Економічний Вісник НГУ. – 2012. – №4. – С. 12–22.
4. Гладка Л.І. Лізинг як засіб подолання кризових явищ в економіці України / Л.І. Гладка, А.О. Поривай, Д.А. Бодня // Економічний Вісник. – 2015. – №2. – С. 141–146.
5. Дучинська Н.І. Дослідження економічної природи амортизації / Н.І. Дучинська // Економічний Вісник НГУ. – 2006. – №4. – С. 15–21.
6. Завора Т.М. Теоретико-методичні засади ефективності використання основних засобів підприємства / Т.М. Завора, О.І. Григоришина // Сталий розвиток економіки. – 2014. – №2. – С. 52–58. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
7. Залознова Ю.С. Вплив природних та індустріальних чинників на основні фонди підприємств гірничо-металургійної галузі / Ю.С. Залознова, С.В. Дзюба // Економічний Вісник НГУ. – 2005. – №1 – С. 52–59.
8. Захарін С. Інвестиційне забезпечення відтворення основних фондів С. Захарін // Економіка України. – 2007. - №5. – С. 43–51.
9. Ивашин В.М. Этапы становления и развития шахтного фонда угольной промышленности Украины в 20 и 21 вв. / В.М. Ивашин // Уголь Украины. – 2008. – №11. – С. 23–27.
10. Иорис В.И. Управление основными фондами на основе ключевых показателей эффективности / В.И. Иорис, В.Д. Стружинский // Горный журнал. – 2005. – С. 25–28.
11. Казимиренко О.В. Лізинг обладнання як перспективна форма оновлення основних фондів вітчизняних підприємств / О.В. Казимиренко, Г.В. Кучерявенко // Економічний Вісник НГУ. – 2007. – №4. – С. 51–56.
12. Кочкодан В.Б. Комплексна оцінка стану зовнішнього середовища підприємства в контексті управління структурою його капіталу / В.Б. Кочкодан // Сталий розвиток економіки. – 2014. – №1. – С. 47–56. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
13. Курнаев В. Возможности, проблемы и перспективы лизинга в Украине / В. Курнаев // Економіст. – 2000. – №6. – С. 28–29.

14. Лемішко О.О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на економіку України / О.О. Лемішко // Фінанси України. – 2007. – №7. – С. 46–61.
15. Лесик Л.С. Лізинг як джерело технічного переозброєння вугільних шахт / Л.С. Лесик // Уголь України. – 2003. – №3. – С. 16–17.
16. Мордвінцева Т.В. Основні засоби підприємства: економічна сутність / Т.В. Мордвінцева, К.О. Стулей // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №2. – С. 90–93. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
17. Никифоров А.Є. Вплив державної амортизаційної політики на оновлення основного капіталу інноваційних підприємств / А.Є. Никифоров, В.М. Диба // Фінанси України. – 2007. – №1. – С. 67–74.
18. Онишко С.В. Особливості реформування амортизаційної політики в Україні / С.В. Онишко, Д.М. Серебрянський // Фінанси України. – 2007. – №4. – С. 13–19.
19. Орлов П. Об использовании в Украине разных систем амортизации / П. Орлов, С. Орлов // Экономика Украины. – 2005. – №5. – С. 38–44.
20. Парнюк В.О. Амортизація як стимул до інвестування / В.О. Парнюк // Економіка і прогнозування. – 2011. – №2. – С. 93–104.
21. Ракша Н.В. Управління взаємовідносинами з клієнтами у лізингових компаніях / Н.В. Ракша, О.І. Белова // Сталий розвиток економіки – 2011. – №2. – С. 62–67. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
22. Рекова Н.Ю. Лізингові операції як перспективна форма інвестування підприємств в Україні / Н.Ю. Рекова, К.Є. Мойсеєнко, К.В. Вільчевська // Економічний Вісник НГУ. – 2005. – №3. – С. 68–79.
23. Савченко А. Підвищення інвестиційного потенціалу прискореної амортизації / Савченко А., А. Никифоров // Економіка України. – 2007. – №11. – С. 21–34.
24. Стадницький Ю. Амортизаційна політика в Україні / Ю. Стадницький, Т. Саган // Економіст. – 2002. – №12. – С. 34–38.
25. Стадник Є.О. Аналіз сучасного стану ринку лізингу в Україні / Є.О. Стадник // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №6. – С. 60–66.
26. Стефанишин Г.С. Законодавчо-нормативна база як чинник ефективного обліку та використання основних засобів підприємств / Г.С. Стефанишин, Г.В. Горин // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №3. – С. 101–104. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.
27. Турило А.М. Новий метод нарахування амортизації основних засобів / А.М. Турило, Л.Д. Філіппова // Економічний Вісник НГУ. – 2003. – №2. – С. 61–64.
28. Хомин П.Я. Амортизація: економічний зміст та методика відображення / П.Я. Хомин, І.М. Пиріг // Фінанси України. – 2007. – №6. – С. 22–30.

29. Шаповал В.А. Оновлення основних засобів гірничих підприємств: стратегія, фінансування, проектний підхід / В.А. Шаповал, О.В. Горпинич // Економічний Вісник НГУ. – 2016. – №2.

30. Шемякіна Н.В. Шляхи вдосконалення системи амортизації вугільних підприємств України / Н.В. Шемякіна // Уголь України. – 2012. – №3. – С. 7–11.

31. Шнипко О.С. Модернізація основного капіталу – основа забезпечення конкурентоспроможності / О.С. Шнипко // Економіка і прогнозування. – 2006. – №1. – С. 61–76.

32. Юшко С.В. Амортизація основних фондів у податковому обліку: критичний погляд на проблему / С.В. Юшко // Фінанси України. – 2008. – №10. – С. 80–91.

Лекційний модуль 3. ОБОРОТНІ ФОНДИ ПІДПРИЄМСТВА

1. Бардась А.В. Оптимізація використання ресурсів вугледобувних підприємств на основі врахування внутрішніх ентропійних зв'язків / А.В. Бардась // Економічний Вісник НГУ. – 2006. – №1. – С. 60–65.

2. Бойко В.В. Вплив коливань незавершеного виробництва, залишків готової продукції на складах та дебіторської заборгованості на необхідні обсяги оборотного капіталу / В.В. Бойко, О.Ю. Будинська // Економічний Вісник НГУ. – 2011. – №3. – С. 18–24.

3. Воляк Л.Р. Ресурсозбереження як передумова підвищення конкурентоспроможності підприємства / Л.Р. Воляк Л.Р. // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №2. – С. 115–119. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

4. Гнеушева І.А. Управління фінансовими ресурсами промислових підприємств в умовах депресійного стану економіки / І.А. Гнеушева, Г.В. Сласна-Сіра // Сталий розвиток економіки. – 2012. – №1. – С. 65–67. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

5. Довбня С.Б. Оптимізація програми фінансування підприємства / С.Б. Довбня, Т.М. Разгоняєва // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №1. – С. 79–81. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

6. Єрмошкіна О.В. Динамічне управління ресурсним потенціалом промислового підприємства / О.В. Єрмошкіна, О.І. Горяча // Економічний Вісник НГУ. – 2012. – №1. – С. 32–42.

7. Карпінський Б.А. Фінансово-господарська діяльність підприємств вугільної галузі України: реалії та перспективи / Б.А. Карпінський, Н.С. Залуцька // Фінанси України. – 2008. – №8. – С. 63–75.

8. Лютий І.О. Формування механізму управління емісійною діяльністю підприємства на ринку облігацій / І.О. Лютий, Т.В. Нічосова // Фінанси України. – 2008. – №6. – С. 45–51.

9. Мельник О.В. Емісійна діяльність підприємств гірничодобувної промисловості з випуску корпоративних облігацій / О.В. Мельник, Т.П. Якимчук // Фінанси України. – 2008. – №1. – С. 118–124.

10. Мининг С.С. О методике учета затрат на незавершенное производство в условиях железорудных горно-обогатительных комбинатов / С.С. Мининг, С.Э. Мининг // Горный журнал. – 2012. – №9. – С. 11–14.

11. Науменкова С.В. Особливості управління фінансами в холдингових компаніях / С.В. Науменкова // Фінанси України. – 2008. – №1. – С. 93–197.

12. Папіж Ю.С. Удосконалення управління ресурсами вугільних шахт на підставі регулювання внутрішніх резервів / Ю.С. Папіж, Н.В. Мойсейченко // Економічний Вісник НГУ. – 2012. – №2. – С. 72–76.

13. Проскуріна Н.М. Управління оборотними активами в умовах кризового стану підприємства / Н.М. Проскуріна, Н.С. Романюк // Економічний Вісник. – 2009. – №3. – С. 55–63.

14. Салига С.Я. Розробка моделі взаємозв'язку основного та оборотного капіталу / С.Я. Салига, Д.В. Василичев // Економічний Вісник НГУ. – 2003. – №2 – С. 52–60.

15. Соляник Л.Г. Ефективне управління оборотними активами – ключовий фінансовий важіль поліпшення результатів фінансово-господарської діяльності підприємств / Л.Г. Соляник // Економічний Вісник НГУ. – 2003. – №3. – С. 64–70.

16. Сотник І.М. Дематеріалізація як фактор зростання внутрішньовиробничої ефективності підприємства / І.М. Сотник, Ю.О. Мазін // Сталій розвиток економіки – 2012. – №4. – С. 48–51. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

17. Устенко А.О. Комплексна модель системи управління ресурсами підприємства / А.О. Устенко, І.В. Перезовова, О.Я. Малинка, Х.В. Обельницька // Сталій розвиток економіки. – 2015. – №1. – С. 86–93. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

18. Фокина И.В. Финансовое обеспечение функционирования предприятий угольной промышленности / И.В. Фокина, С.Н. Алешин // Уголь Украины. – 2011. - №7. – С. 14–16.

Лекційний модуль 4

ПРОМИСЛОВО-ВИРОБНИЧИЙ ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ

1. Верхоглядова Н.І. Теоретичні основи ефективності управління трудовим потенціалом підприємства / Н.І. Верхоглядова, М.І. Русінко //

Сталий розвиток економіки – 2011. – №6. – С. 61–66. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

2. Герасимова І.Ю. Удосконалення показників виміру продуктивності праці / І.Ю. Герасимова // Економічний Вісник НГУ. – 2008. – №3. – С. 43–47.

3. Герасимова І.Ю. Удосконалювання показників виміру продуктивності праці / І.Ю. Герасимова // Економічний Вісник НГУ. – 2003. – №2. – С. 44–51.

4. Ильин А. Современные методы организации труда и производства на угледобывающих предприятиях США / А. Ильин // Горный журнал. – 2011. – №12. – С. 85–86.

5. Пономаренко О.П. Роль нематеріальної мотивації у підвищенні престижності шахтарської праці // Уголь Украины. – 2009. – №3. – С. 9–12.

6. Тимофеев А.В. Совершенствование планирования численности персонала – условие развития промышленной компании / А.В. Тимофеев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2007. – №4. – С. 130–137.

7. Чумаченко О.В. Проблеми визначення категорії «управлінський персонал підприємства» та його класифікації / О.В. Чумаченко, Т.С. Шульгіна // Сталий розвиток економіки – 2011. – №2. – С. 57–62. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

8. Щелкунов И.В. Кадры и труд: управление, развитие, мотивация // И.В. Щелкунов, А.Н. Булан, А.В. Советный // Горный журнал. – 2012. – №10. – С. 100–104.

Лекційний модуль 5

ОПЛАТА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1. Амоша О.І. Щодо погодинної оплати праці шахтарів / О.І. Амоша, Л.Л. Стариченко // Уголь Украины. – 2008. – №8. – С. 4–6.

2. Варава Л.М. Інноваційний підхід щодо оплати праці на гірничовидобувних підприємствах України / Л.М. Варава // Економічний Вісник НГУ. – 2015. – №3. – С. 92–95.

3. Доценко О.Ю. Формування ефективної системи оплати праці на підприємствах / О.Ю. Доценко // Економічний Вісник НГУ. – 2005. – №3. – С. 27–34.

4. Комаров Е.И. Современные тенденции в мотивации и стимулировании персонала / Е.И. Комаров, Н.А. Жданкин // Управление персоналом. – 2006. – №26. – С. 65–69.

5. Коркина Т.А. Управление инвестициями в персонал угледобывающего предприятия: цели и средства // Уголь. – 2009. – №8. – С. 52–55.

6. Малова Н.И. Современные стратегии и концепции системы мотивации и вознаграждения персонала на основе сбалансированной системы показателей / Н.И. Малова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2010. – №4. – С. 108–117.

7. Майорченко В. Нова методологія регулювання заробітної плати в умовах ринкової економіки / В. Майорченко, В. Калюжний // Економіст. – 2000. – №11. – С. 83–91.

8. Мягких І.М. Перспективні напрями мотивації як засобу підвищення ефективності праці в ринкових умовах України / І.М. Мягких // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №9. – С. 208–216.

9. Салига К.С. Соціально-економічне регулювання заробітної плати на промислових підприємствах / К.С. Салига // Економічний Вісник НГУ. – 2004. – №3. – С. 69–76.

10. Степанова Е.Р. Гендерний аспект оплати праці на українських підприємствах / Е.Р. Степанова Е.Р. // Сталий розвиток економіки – 2012. – №1. – С. 95–98. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

11. Тимофеев А.В. Принципы политики оплаты труда персонала крупного промышленного холдинга / А.В. Тимофеев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2004. - №4. – С. 118–128.

12. Трифонова О.В. Теоретичні і практичні підходи до організації системи матеріального стимулювання праці / О.В. трифонова, С.П. Олійник // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №7. – С. 206–213.

13. Холодков А.В. Особенности мотивации персонала крупных промышленных предприятий / А.В. Холодков, Е.В. Карпова, С.А. Сурков // Управление персоналом. – 2008. - №12. – С. 42–46.

Лекційний модуль 6

ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА ТА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1. Варава Л.М. Управління витратами в стратегії природоохоронної діяльності гірничодобувного підприємства / Л.М. Варава // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №11. – С. 173–178.

2. Волкова М.В. Управління витратами на забезпечення якості нової продукції у виробничій діяльності підприємства / М.В. Волкова // Сталий розвиток економіки – 2011. – №6. – С. 80–83. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

3. Кравченко А.А. Анализ себестоимости готовой угольной продукции шахт Донбасса / А.А. Кравченко, Л.Н. Веретельная, Е.А. Дерпанская // Уголь Украины. – 2011. – №6. – С. 8–12.

4. Кузнецов А.Г. Анализ себестоимости продукции производственного объединения на основе разделения затрат на условно-постоянные и переменные / А.Г. Кузнецов, К.П. Бойков // Горный журнал.– 2014. – №7. – С. 63–68.

5. Масалаб Р.М. Управління витратами підприємства на основі показників продуктивності праці / Р.М. Масалаб // Економічний Вісник НГУ. – 2005. – №4. – С. 54–60.

6. Прокопенко В.І. Щодо питання встановлення факторів, що визначають собівартість продукції гірничо-збагачувальних підприємств / В.І. Прокопенко, Д.П. Пілова // Економічний Вісник НГУ. – 2004. – №1. – С. 30–35.

7. Тертичко Т.В. Аналіз та оцінка сучасних підходів до планування витрат на вугільну продукцію в залежності від її якості / Т.В. Тертичко // Економічний Вісник НГУ. – 2011. – №3. – С. 51–54.

8. Трифонова О.В. Формування методичних основ управління витратами на збиткових вугільних шахтах / О.В. Трифонова // Економічний Вісник НГУ. – 2010. – №1. – С. 22–26.

9. Турило А.М. Удосконалення структурно-функціональної моделі формування собівартості продукції з урахуванням економічних ризиків / А.М. Турило, О.В. Калініченко // Економічний Вісник НГУ. – 2009. – №2. – С. 45–48.

Лекційний модуль 7 **РЕЗУЛЬТАТИ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ** **ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

1. Авершин Д.А. Класифікація результатів виробничого процесу та критерії їх визначення / Д.А. Авершин // Сталий розвиток економіки – 2010. – №1. – С. 65–71. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

2. Амоша А.И. Теоретические основы и механизмы регулирования доходов угледобывающих предприятий / А.И. Амоша, Л.Л. Стариченко // Уголь Украины. – 2004. - №6. – С. 3–8.

3. Зінченко О.А. Теоретичні основи формування і максимізації прибутку гірничо-збагачувальних підприємств / О.А. Зінченко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - №7. – С. 48–53.

4. Капітула С.В. Оптимізація структури капіталу підприємства як спосіб управління його рентабельністю / С.В. Капітула, Н.Б. Корміч, О.С. Касьяненко, К.В. Компанієць // Економічний Вісник НГУ. – 2012. – №2. – С. 93–96.

5. Качурівська Г.М. Оптимізація прибутку підприємства в умовах обмеженості енергоресурсів / Г.М. Качурівська // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №4. – С. 115–120. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

6. Нагайчук В.В. Концептуальний підхід до управління якістю прибутку підприємства / В.В. Нагайчук // Сталий розвиток економіки – 2012. – №2. – С. 62–65. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

7. Ращупкіна В.М. Моделювання механізму бюджетування на підприємствах гірничо-металургійного комплексу / В.М. Ращупкіна // Економічний Вісник НГУ. – 2009. – №2. – С. 100–105.

8. Стельмашук Н.А. Управління економічною безпекою розвитку підприємства / Н.А. Стельмашук // Сталій розвиток економіки. – 2012. – №1. – С. 68–73. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.

9. Теницька О.П. Залежність приросту прибутку шахти від приросту видобутку вугілля при проведенні штреків широким вибоєм / О.П. Теницька // Економічний Вісник НГУ. – 2010. – №1. – С. 34–40.

10. Турило А.М. Фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства / А.М. Турило, О.А. Зінченко // Фінанси України. – 2008. - №8. – С. 35-42.

11. Турило А.М. Показники і критерії оцінки якості прибутку на стадії його формування в системі менеджменту підприємства / А.М. Турило, О.А. Зінченко // Фінанси України. – 2008. - №10. – С. 106–113.

12. Шестопалова О.В. Економічно-кризові ситуації на підприємстві та механізми їх подолання / О.В. Шестопалова // Сталій розвиток економіки. – 2013. – №1. – С. 119–121. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uniep.km.ua/UA-page-41.html> – Назва з екрана.